

Boekbespreking

De uitvinding van de Leeszaal, door Maurice Specht en Joke van der Zwaard.

Uitgeverij Trancity Valiz, 224 pagina's, prijs € 22,50

ISBN 978 90 78088 96 7

waardering: **** (vier sterren)

www.leeszaalrotterdamwest.nl

Lezen voor ongeletterden en branieschoppers

In 2013 ontstond de Rotterdamse Leeszaal als cultureel trefpunt in het multiculturele Oude Westen, nadat alle publieke voorzieningen uit de wijk waren wegbezuinigd. De initiatiefnemers schreven een indrukwekkend verslag van hun leerproces.

verschenen op 11 april 2015 in De Volkskrant, onder de kop *Naakt en andere eye-openers*
copyright Carien Overdijk

'Yelena ging naast de boekenkast staan. Bewegingsloos en sereen naakt, met haar handen voor haar kruis.' Geen scène die je in een bibliotheek verwacht. Maar de Leeszaal, hoewel bomvol boekenkasten, is ook geen bieb.

De Rotterdamse Leeszaal is een vrijwillig gerunde ruimte in de multicultiwijk Het Oude Westen. Er zijn boeken, kranten, computers, koffie en gezellige kringloopzitjes. Vaak is er iets te doen: filmavonden, muziek, poëzie. Er zijn taallessen, middagen over landen-van-herkomst en 'literaire maaltijden.'

vernielzucht

Yelena Myshko's bijdrage aan een manifestatie waarbij kunstenaars een boodschap in een boek zouden verstoppen, overvalt iedereen. Het is een drukke zaterdagmiddag. In een hoek zit een groep tienerjochies te gamen. Hun herrie en soms vernielzucht geven al maanden overlast.

'Toen een van de jongens deze spannende wending in de gaten kreeg, was iedereen snel gewaarschuwd. Ze waren opgewonden, maar reageerden voor hun doen timide (...) Ze tuurden naar het lichaam van Yelena (...) Annas ontdekte een ademhalingsbeweging in de maagstreek. 'Is het echt?' vroeg hij aan Joke.'

'Echte kunst,' antwoordt deze Joke van der Zwaard volgens haar eigen weergave in het boek *De uitvinding van de Leeszaal*. De sociologe, die de Leeszaal in 2013 in haar eigen wijk oprichtte, schreef meer boeken over publieke ruimtes in grote steden. Samen met mede-oprichter en filosoof Maurice Specht vlocht ze verrassende scènes, puntige beschouwingen en korte analyses tot 'ons verhaal, allesbehalve een objectief onderzoek.'

autonoom

De Leeszaal is bedoeld als informele ontmoetingsplek, nadat bieb, buurthuis en alle andere wijkvoorzieningen zijn wegbezuinigd. Naast leesvoer is er een ambitieus cultuurprogramma. De auteurs noemen het een 'voorstandsvoorziening in een achterstandswijk.' Ze belichten huisvesting, financiën, de 'zelforganisatie' en hoe de Leeszaal autonoom en subsidievrij blijft. Ook zoemen ze uit naar informele boekverzamelingen elders in Nederland, die soms ook een trefpunt voor verbeelding worden.

naaipatronen

Terug naar de verraste gamertjes. Met Van der Zwaards 'echte kunst' neemt Annas geen genoegen. 'U snapt wel wat ik bedoel: is het een echte vrouw?' Het antwoord, 'een echte vrouw en echte kunst' doet hem zwijgen. De reportage vervolgt: 'De jongens kijken nog een paar minuten en keren dan terug naar de computers. Yelena blijft nog tien minuten staan. Geen van de jongens ziet haar weglopen.' Later zal Annas nog wel met Van der Zwaard over 'echt, vrouw en kunst' beginnen.

Of de kwajongens de naakte dame als een kunstuiting hebben ervaren, laat Van der Zwaard wijselijk in het midden. Die middag was ze zelf ook verrast door de actie, een *statement* over hoe mode de mannelijke blik op het vrouwenlichaam bepaalt. Er hoorde een selectie boeken bij. Stuk voor stuk had de kunstenares die gekaft met naaipatronen en in de Leeszaal geëtaleerd.

Dus tóch iets met boeken! Het incident laat zich makkelijk tot overjarige Barend Servet-lol degraderen, maar dat zou het gelaagde verhaal van de Leeszaal tekort doen.

wrijving

De uitvinding van de Leeszaal is een indrukwekkende verslag van een leerproces. Minireportages tonen de waarde van wrijving tussen gedragsnormen in een veilige ruimte. Somaliërs en een Surinaamse ontdekken elkaars etnische wortels. Een verontrust kind ('die meneer doet raar') krijgt te horen dat een vaste gast met stemmen in zijn hoofd 'met zichzelf praat' maar niet gevaarlijk is. Er zijn confrontaties, ruzies, ergernissen, maar ook oplossingen. De Kaapverdiërs die doodleuk - want zo gaat dat bij hen nou eenmaal - twee uur te laat komen op hun eigen Kaapverdië-middag, maken er met dans, muziek en eten een spetterend feest van.

trots

De auteurs beschrijven hoe tientallen vrijwilligers haperend hun onvoorspelbare publiek leren ontvangen. Hoe ingenieuze voorstellingen de verbeelding uitdagen. Hoe ze met moeite de branieschoppers binnenboord houden. Hoe nieuwkomers hun trots herwinnen op een goed voorbereid podium. En hoe vluchtig oogcontact vaak al genoeg is om erbij te horen.

De Leeszaal, bomvol afgedankte maar mooi gerangschikte boeken, is dus geen bieb. Een catalogus en actuele titels ontbreken, de boeken mag je gratis meenemen. Ongeletterden komen er een bakkie doen. Eureka: een plek die migranten, outsiders en insiders losjes verbindt. Waar ze niet alleen hun krantje, maar ook elkaars cultuur lezen.